

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Dvb. 1. Quid fortitudo, & quæ illius officia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

LIBER TERTIVS.
DE
FORTITVDINE,
TERTIA VIRTUTE
CARDINALI.

EXPLICATA PRVDENTIA & IUSTITIA, sequitur
FORTITVDO, quæ est tertia Virtus Cardinalis. Hæc posterior
quidem est dignitate quàm Iustitia: quia Iustitia omnes vitæ nostræ
actiones, quæ alium respiciunt, rectè componit; unde & latissimè
patet, & sine ea nec pax humano generi, nec vlla societas aut Respub.
constare potest, vitæque hominum, ea sublata, merum erit latroci-
nium, qualis apud Cyclopes & Canibales: Fortitudo autem solùm in eo versatur,
ut impedimenta quædam rectè operandi ex periculis & malis huius vitæ occurren-
tia remoueat, ne propter illa ab honesto recedamus: prior tamen quàm Temperan-
tia; quia difficilius est timorem mortis & verberum vincere, quàm cupiditatem
voluptatum refrænare. cuius signum est, teste Aristotele, quòd etiam immanes bel-
luc à maximis voluptatibus metu verberum abstineant. deinde quia functiones For-
titudinis magis ad bonum commune, defensionem patriæ, & Iustitiæ pertinent,
quàm Temperantiæ.

Constabit autem hic liber duobus capitibus. Prius erit de Fortitudine secundùm se,
eius functionibus, & vitiis ei aduersantibus. Alterum de virtutibus Fortitudini
affinibus, & vitiis ÷isdem oppositis.

CAPVT PRIMVM.

De Fortitudine secundùm se, & eius functionibus:

Habet 6. Dubitationes.

DVBITATIO PRIMA.

Quid fortitudo, & qua illius officia.

D. Thomas quest. 123.

I
Fortitudo
duplìciter
accipitur.
1. Acceptio.

NOTANDVM, hõc nomen duplìciter
accipi, vt docet D. Thom. art. 2.
Primò, Pro firmitate animi in
bono honesto. hoc modo vel est
virtus generalis, nimirum obiecto
& extensione materiæ, quamuis
specialis essentia & habitu; sicut amor honesti in

genere. vt enim possum habere firmum propo-
situm sequendi in omni negotio bonum honestum,
quod recta ratio dictabit; ita etiam perstandi in eo
firmè, nec sinendi ab eo vllis incòmodis me auel-
li: quod propositu habitu permanens, videtur esse
virtus quædam. Hoc modo accipit Ambros. lib. 1.
de Officiis cap. 36. cum ait: *In duobus generibus for-
titudo*

titudo spectatur animi. Primo, Vt externa corporis pro minimis habeat, & quasi superflua despicienda magis quam experienda ducat. Secundo, Vt ea quae summa sunt, omnesque res in quibus honestas & illud *ἀρετῆς* cernitur, praeclara animi intentione usque ad effectum persequatur. Itaque fortitudo, iuxta Ambrosium, complectitur contemptum diuitiarum, honorum, & voluptatum, & firmum propositum inhaerendi bono honesto, sic vt nullis malis te finas ab eo diuelli; vt idem fufius prosequitur.

2. Vel eerte est conditio omnis virtutis: nam omnis virtus facit nos firmiter inhaerere suo obiecto; si tamen perfecta sit qui enim perfecte temperans est, ita amat bonum temperantiae in opere suo, vt nullis malis impelli possit ad illud violandum.

Dixi, Si perfecta sit, seu in gradu heroico; quia etsi omnis virtus, qua habitus, aliquam firmitatem tribuat, iuxta Aristotelem; haec tamen facile expugnabitur, nisi alia perfectio accedat, qua bonum suum omnibus commodis & incommodis anteponat, idque firmo & inexpugnabili proposito; quod cum peruenerit, dicitur esse in gradu heroico.

3. Secundo, Pro firmitate animi in sustinendis & repellendis iis, in quibus difficillimum est animum regere, & statum rationis retinere; vt sunt pericula mortis. Vbi enim est peculiaris difficultas in retinendo rationis praescripto, (quod rationis bonum dicitur) ibi necesse est nos peculiari virtute dirigi & iuari: atqui in periculis mortis est peculiaris difficultas vt quis decore & ex rationis norma interius & exterius se gerat: in his enim vel excitatur ingens timor ad mali fugam, quem difficillimum est ita coeercere vt non perturbet, & ad aliquid indecori compellat; vel excitatur motus audaciae, ad mali repulsum; qui etiam moderandus est, ne temere in periculum praecipitet: vel utraque affectio, alternantibus animi motibus, & veluti inter se confligentibus (quod sepius fit) exoritur; & tunc utramque simul ad rationis praescriptum temperare oportet. Itaque opus est peculiari virtute, quae has difficultates superet, & motus illos secundum rationis regulam moderetur, hanc vocamus *Fortitudinem*, ex analogia ad robur corporis. sicut enim magno robore corporis opus est, vt immotus sustineas vel etiam repellas id quod corpus tuum valide impellit; ita magno animi robore opus est vt pericula mortis, quae animum mediante apprehensione vehementer concutiunt, sustineas, aut repellas, immotus in honesto permanens.

4. Dices, Virtutes singulae ad hoc in sua materia sufficiunt, praesertim in gradu heroico: ergo haec non est necessaria.

Resp. Respondeo Primo, Negando consequentiam; quia pauci eas habent in illo gradu: itaque saltem ceteris est necessaria. Deinde aliae virtutes non moderantur timores & audaciam, quia id per se bonum & congruum homini; sed quia necessarium ad finem ipsarum; vnde potius dicuntur id facere imperando quam eliciendo: ergo debet esse aliqua virtus, quae id faciat ex affectu illius per se boni, & eliciendo.

5. Vt autem penitus intelligatur quod sit officium huius virtutis,

Notandum Primo, Quod sicut *Iniustitia* versatur circa actiones quae alium respiciunt, modum & mensuram rationis, quam in se habet, illis imponendo, vt congruant habitui, & deceant virum iustum; ita *Fortitudo* immediate versatur circa

passionem timoris & audaciae in periculis mortis, debitam rationis mensuram sibi insitam illis imprimendo, vt respondeant fortitudinis virtuti, & deceant virum fortem. Omnis enim virtutis habitualis finis est, imprimere similitudinem sui in actionem vel passionem animi, tamquam in propriam & proximam materiam, vt colligitur ex opus. *Modus rationis quemodo descendat in opus.* diuo Thoma q. 113; art. 7. modus enim rationis primò & essentialiter existit in virtute prudentiae, & ab habitu transit in actum prudentiae. Ab actu autem prudentiae transit & veluti imprimitur actui interno voluntatis, qui aliquo vt à voluntate procedens, erat indifferens, capax illius & contrarij. Ab actu voluntatis interno transit in habitum, qui per actum in voluntate generatur. habitus vero genius hanc rectitudinem intendit immediate imprimere vel actioni externae, si circa eam immediate versetur, vt in Iustitia; vel passioni, si haec eius proxima sit materia: mediata tamen est actioni externae; nam huius moderatio est finis principalis virtutis illius.

Vnde patet Primo, Quo modo bonum prudentiae, & rectitudo quae est in prudentia veluti in regula, descendat in vim appetitiuam, & ibi habeat rationem virtutis; & à vi appetitiua in actiones & passiones.

Pater Secundo, Actiones externas & passiones animi internas ad virtutem se habere in materia; sicut lignum & aes ad artem statuariam: sicut enim statuaria intendit aeri vel ligno sui quaedam similitudinem imprimere; ita virtus moralis actionibus externis & affectionibus animi intendit sui speciem iuxta materiae capacitatem inferere. Rursus, sicut proprium opus artis statuariae non est lignum vel aes, sed forma statuae impressa illi materiae, & ipsum compositum ex forma & materia; (quod etiam est proprium obiectum & proprius finis illius artis) ita proprium opus fortitudinis non est timere absolute, vel audere, vel aggredi periculum; sed quando timendum vel audiendum est, ponere in his rectitudinem rationis; & consequenter opus eius est compositum ex passione & illa rectitudine, quod est timere & audere moderate, sicut fortem decet. Insinuat haec Aristoteles 3. Ethicorum cap. 7. cum ait: *consentaneus enim habitus*, (Graece *ἁρμόνιος*, non *ἁρμόνιος*, vt Lambinus & alij quidam Interpretes non recte legunt) & vt ratio praescribit, pariter & agit fortis: finis autem operationis omnis est congruere habitui, &c.

Porro sicut moderatur *timorem* & *audaciam* antequam malum euenierit, vel quando superari potest; ita postquam euenit, & superari nequit, moderatur passionem *tristitia*, ne quis nimium se affligat, aut aliquid indecori ex merore agat.

Pater Tertio, Proximam fortitudinis materiam esse *timorem*, *audaciam* & *tristitiam* in periculis mortis; his enim moderationem & rationis mensuram imprimere ante omnia conatur. Remotionem, *externam actionem* & *compositionem*, vt fugam, permutationem, aggressionem, totumque corporis motum & gestum: nam conatur haec omnia moderari, vt consentaneè viro fori fiant. non enim si iam aggressionem fortitudo temperat, sed etiam fugam, quando ratio fugiendum esse dicit, & totam externam constitutionem. Remouissimam, ipsa pericula.

Notandum Secundo, Haec pericula debere esse talia,

Officium
& functio
fortitudinis.

Modus
rationis
quemodo
descendat
in opus.

6

Passiones
internae se
habent in
statuaria
materie
circa
quam.

7
Etiam
tristitia
moderatur.

8

Pericula sine honestate.

talia vt honeste suscipi vel sustineri possint; vt sunt ea quae pro salute Reipub. vel proximi, pro honore Dei, aut virtutis defensione suscipiuntur. vnde Aristoteles lib. 3. cap. 7. ait, *Qui ea qua oportet, & cuius causa oportet, & vt oportet; & quando, perfert & timet, similiter & confidit, fortis est.* ratio est; nam materia virtutis non potest esse inhonesta; alioquin rationi virtutis repugnet, & eius capax non esset. sicut materia, quae repugnat figuratiōi, non est capax figurae statuae. Vnde latrones, grassatores, duella ineuntes, & iniqua bella gerentes, non sunt dicendi fortes, sed temerarij, teroces, crudeles: quia eorum audacia & aggressio est iniqua, plenaque temeritatis vel belluina immanitatis; ac proinde incapax honesti & decori fortitudinis. Vnde talis actus erit temeritatis & prolectae audaciae, non fortitudinis. Quare vt affectus interni vel actus externi sint materia fortitudinis, requiritur vt per se tales sint, vt accedente moderatione fortitudinis sint absolute honesti, & rationi consentanei.

9 Potissimum in periculis bellicis ent.

Notandum Tertio, Fortitudinem potissimum spectari in periculis bellicis, vt docet Aristoteles lib. 3. Ethic. cap. 6. haec enim honestissima & maxima censetur, & humanam conditionem non superant. Huc pertinent non solum illa communia, quae ad patriae defensionem suscipiuntur in bello publico; sed etiam priuata, quae ab iniquis hominibus, priuata impugnatione, propter iustitiam inferuntur, vt recte D. Thomas art. 5. Secundario spectatur in aliis periculis siue mortis, siue aliorum malorum, & grauium calamitatum: qui enim bene ad illa bellica comparatus est, etiam alia, praesertim minora, facile sustinebit. Itaque se ad omnia grauiam & honesta, siue pericula, siue mala, vt mortis, mutilationis, flagellorum, exilij, morborum, vinculorum, sustinenda extendit. quamuis ex eo quod quis in periculo minoris mali confidenter agat, non sit absolute fortis dicendus; vt si quis flagellis caedendus confidat, vt ait Aristoteles supra cap. 6. quia virtus ex perfectioribus actibus suis metienda est.

Quibus considerationibus excitetur fortitudo.

10 Notandum Quarto, Hanc moderationem fieri imperio virtutis fortitudinis, mediante consideratione rationis & imaginatione phantasiae: non enim aliter appetitus interior a superiore moueri potest, vt ostensum est 1. 2. quaest. 17. art. 7. Considerandum igitur est, Primo, Mortem non esse tantum malum, quantum vulgo putatur, vt quae tot malis hominem liberet, & maxima bona, si recte obita fuerit, conciliet. Secundo, Melius esse gloriose mori, quam ignominiose viuere. Tertio, Proponenda exempla Sanctorum & Domini nostri, &c. talibus enim cogitationibus minuitur timor, excitatur fiducia; audacia, si nimia sit, comprimitur consideratione periculi, & quod vita non sit sine causa proicienda.

11 Quid fortitudo.

Ex dictis perspicuum est quid sit fortitudo: est enim virtus, quae motus animi in rebus terribilibus, praesertim periculis mortis sustinendis vel repellendis, moderatur. D. Augustinus lib. 83. qq. qu. 5. ex Cicero illam definit *consideratam periculorum susceptionem, & laborum perseptionem.* vbi per *consideratam* intelligit *prudenciam, congruam viro forti, & eo nomine amatam.* Si enim suscipias periculum amore patriae, erit actus iustitiae legalis, vel pietatis: si amore rectae fidei, erit confessio fidei: si amore commodi, vel honoris, non erit opus

virtutis, sed amoris sui commodi: si ex audacia & timoris vacuitate, erit temeritatis. Itaque vt sit formaliter opus fortitudinis, debes adire periculum amore boni fortitudinis, quod in illo opere obiectiue relucet, nimirum vt illud effectiue in eo ponas; quod bonum situm est in congruentia illius operis cum statu & conditione virtutis fortis, quae fortis, id est, cum virtute vnde dicitur fortis. Passim tamen in Scripturis & Patribus non tam strictè hoc nomen usurpatur: sed fortes dicuntur, qui ex quauis causa honesta opus fortitudinis praestant, vt infra dicitur.

DUBITATIO II.

Vtrum martyrrium sit opus fortitudinis.

D. Thom. quaest. 124. art. 2.

Martyrium in genere idem est quod testimonium. Verum hoc loco & passim apud Scriptores Ecclesiasticos accipitur pro testimonio veritatis fidei vel alicuius virtutis per mortis tolerantiam; nimirum cum quis pro veritate fidei, vel opere virtutis mortem subit. Hoc autem dupliciter fieri potest. Primo, Cum aliquo actu, quo mors ipsa propter illum finem acceptetur, quo modo agitur in adultis ratione utentibus. & hoc est martyrrium perfectum & formale; quia sequitur ex intentione testificandi. Secundo, Absque villo actu, sicut in paruulis propter Christum occisis; quos in honorem martyrrium receptos veneratur Ecclesia, vt ait D. August. lib. 3. de libero arbitrio, cap. 23. & Origenes hom. 3. in variis Euang. locos, vbi etiam dicit eos esse *primos martyres pro Domino occisos*; & *primitias martyrum.* sed hoc erat solum martyrrium materiale, nam intelligentia rei testificandae & voluntas aberat, quia tamen illa mors propter Christum inferebatur & tolerabatur, testimonium, quod nondum poterant sermone perhibebant passione, & sufficit causa testimonio, licet non eloquio distingatur, vt pulchre ait Auctor Sermonis De stella & magis apud Cyprianum. Idem significat Ecclesia in Collecta, *Deus, cuius praconium Innocentes martyres non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, &c. vnde Deus acceptat illam mortem inftar formalis martyrij; nimirum vt sicut voluntas & peccatum Adami illis obfuit, vt nascendo ex ipso contraherent peccatum; ita voluntas & meritum Christi illis prodesset, vt renascendo per ipsum consequerentur iustitiam.

Dupliciter subitu martyrrii.

Martyrii paruulorum.

Christi meritum supplet in illis defectum voluntatis propriae.

Supplet igitur Christi meritum defectum propriae voluntatis; quia dum pro ipso patiuntur, singulari modo ipsi conformantur, & ad ipsum tamquam membra ad caput pertinent; & ita voluntas Christi, qui est caput, ipsis veluti membris tribuitur, cum ipsi aliam habere nequeant.

Verum hac specie martyrij omnia, (cum constet non esse opus virtutis in paruulis) quaestio est de martyrio adultorum, de quo Martinus apud Caietanum art. 2. contendit non esse opus fortitudinis, sed virtutis, quae impugnatur, in gradu heroico constituta: quod sic probari potest. Nam quaelibet virtus in eo gradu est sufficiens vt amore sui honesti mortem contemnat: in eo enim gradus heroicus virtutis magna ex parte consistit, quod voluntatem ita firmè honesto faciat inhærere, vt illud vitae anteponat. Itaque cum quis solo

13 Martyrii esse opus virtutis, quae impugnatur a tyranno.